

HỒ NGỌC NHUẬN

ĐỜI

Hồi ký

CHƯƠNG XII

THỐNG NHẤT TỔ QUỐC

THÀNH VIÊN THỨ HAI MƯƠI BA. – TẠI SAO PHẢI HIỆP THƯƠNG
THỐNG NHẤT TỔ QUỐC. – MỘT KỶ NIỆM NHỎ. – PHÁI ĐOÀN MIỀN
BẮC. – PHÁI ĐOÀN MIỀN NAM. – THÔNG CÁO CỦA HỘI NGHỊ HIỆP
THƯƠNG. – ÔNG TRƯỜNG-CHINH VÀ BÁO TIN SÁNG. – CHÔN NỀN
DÂN CHỦ. – BÁO VIẾT VÀ BÁO HÌNH. – CHÓE VÀ TIN SÁNG. – TÌNH
TRONG NHƯ ĐÃ. – MÔN ĐẢNG HỘ ĐỐI. – Ý ĐẢNG LÒNG DÂN. – LIÊN
TỊCH VÀ MỞ RỘNG. – CHO MỘT THỦ ĐÔ KINH TẾ.

Thành viên thứ hai mươi ba

Trong số nhiều vị lãnh đạo cách mạng lần lượt đến thăm đoàn đại biểu Sài Gòn ở khách sạn Thăng Lợi nhân lễ Quốc Khánh năm 1975 ở Hà Nội có bà Nguyễn Thị Bình. Bà đến một mình nhưng lại ở chơi lâu nhất và cùng dùng cơm với đoàn Sài Gòn. Tôi không hân hạnh được gặp bà hồi bà ở Paris năm 1968 nhưng các anh trong đoàn của bà thì có đặc biệt ở nhà linh mục Nguyễn Đình Thi. Các cuộc gặp gỡ này cộng với các hoạt động của tôi ở Sài Gòn khiến bà đối với tôi tuy chưa gặp mà vẫn như quen... Đại tướng Võ Nguyên Giáp ai cũng mong muốn gặp mà không thấy đến chỉ gặp nhau sau lễ trong buổi đại tiệc Bắc Nam sum họp một nhà ở trường Nguyễn Ái Quốc. Còn luật sư Nguyễn Hữu Thọ Chủ tịch Đoàn Chủ tịch Ủy ban Trung ương Mặt trận Dân tộc Giải phóng miền Nam Việt Nam Chủ tịch Hội đồng Cố vấn Chính phủ Cách mạng Lâm thời Cộng Hòa Miền Nam Việt Nam thì tôi không nhớ có đến hay không và không hiểu sao nhiều người cũng không nhớ như tôi. Sau này mới trực nhớ ra đây là ở miền Bắc ở nước Việt Nam Dân Chủ Cộng Hòa và ông luật sư Chủ tịch phải ở lại miền Nam để chủ trì lễ Quốc Khánh 2 tháng 9 ở Sài Gòn... Lại nhớ Chủ tịch thường xuất hiện rất ít hay gần như không xuất hiện sau 1975 ngay tại Sài Gòn và Miền Nam.

Cho đến cái ngày có hội nghị gọi là “ *Hiệp thương chính trị thống nhất Tổ quốc về mặt Nhà nước* ” vào giữa tháng 11 năm 1975 tại dinh Độc Lập Sài Gòn bây giờ là dinh Thống Nhất. Giữa đoàn đại biểu miền Bắc với ông Trường Chinh làm trưởng đoàn có ông Hoàng Văn Hoan Đại tướng Văn Tiến Dũng ông Trần Hữu Dực làm phó đoàn và đoàn đại biểu miền Nam với ông Phạm Hùng làm trưởng đoàn với luật sư Nguyễn Hữu Thọ kiến trúc sư Huỳnh Tấn Phát và

luật sư Trịnh Đình Thảo làm phó đoàn. Mỗi đoàn có đúng hai mươi lăm thành viên và tôi hân hạnh được làm thành viên thứ hai mươi ba của đoàn đại biểu miền Nam.

Tại sao phải hiệp thương thống nhất tổ quốc

Để trả lời câu hỏi trên xin hãy đọc nguyên văn bản tin giờ chót từ Hà Nội gọi về Sài Gòn lúc 21 giờ đêm 11-9 đăng trên Tin Sáng bộ mới số 31 đề ngày 12/9/1975 như sau :

“ Hà Nội 11-9 (TS).- Theo điện gọi về từ Hà Nội của anh Hồ Ngọc Nhuận và của LM Nguyễn Ngọc Lan thì chiều nay vào lúc 6 giờ tất cả các đại biểu các Khu các Miền các Tỉnh ở Miền Nam đã tụ tập đông đủ tại trường Nguyễn Ái Quốc để gặp gỡ Thủ tướng Phạm Văn Đồng và Chủ Tịch Ủy ban Thường Vụ Quốc Hội Trường Chinh. Trong dịp này Thủ tướng Phạm Văn Đồng và Chủ tịch đã khoản đãi tất cả mọi người. Ở đầu buổi tiệc Thủ tướng Phạm Văn Đồng chỉ nói vài lời chào mừng đồng bào rồi xin cáo biệt ra về trước vì bận công việc. Sau đó ông Trường Chinh đã nói chuyện trong khoảng 15 phút về vấn đề thống nhất đất nước và sau đây là nguyên văn đoạn chính yếu trong bài nói chuyện của Chủ tịch Trường Chinh :

“ Ngày nay chúng ta đã giải phóng hoàn toàn đất nước chúng ta. Độc lập hoàn toàn đã có vì nó bao gồm cả thống nhất tổ quốc. Đương nhiên thống nhất đất nước là đúng lý. Cũng không nên nói rằng cuộc giải phóng hoàn toàn nước nhà cuộc thắng lợi mùa Xuân năm 1975 vừa rồi mở đường cho chúng ta tiến tới thống nhất. Nói như thế là lạc lõng lạc hậu đối với sự thật. Và cũng không nên hỏi rằng nước nhà bao giờ thống nhất... Thống nhất rồi thống nhất một nước... Đấy bằng có là có một giới tuyến nào đâu một giới tuyến nào ngăn cản các đồng chí ra đây đâu. Vĩ tuyến 17 và sông Bến Hải không phải là một đường ngăn cách nữa xóa sạch từ lâu rồi và trước cả chiến dịch mùa Xuân năm nay.

Nhưng mà cũng đừng nên nói thống nhất hoàn toàn... Là vì sao ? Vì chúng ta không quên rằng nước nhà chúng ta hiện nay có hai Nhà nước đó là Nhà nước Việt Nam Dân Chủ Cộng Hòa ở miền Bắc và nhà nước Cộng Hòa Miền Nam."

Đọc mẩu tin trên mà tôi ghi lại nguyên văn từ máy ghi âm của tôi người đọc thấy gì ?

Thấy rằng : "... Ngày nay chúng ta đã giải phóng hoàn toàn đất nước chúng ta... Không nên hỏi rằng nước nhà bao giờ thống nhất... Thống nhất rồi thống nhất một nước.... Vĩ tuyến 17 và sông Bến Hải không phải là một đường ngăn cách nữa xóa sạch từ lâu rồi và trước cả chiến dịch mùa Xuân năm nay" ...

Nhưng... *" Cũng không nên nói rằng cuộc giải phóng hoàn toàn nước nhà cuộc thắng lợi mùa Xuân năm 1975 vừa rồi mở đường cho chúng ta tiến tới thống nhất. Nói như thế là lạc lõng lạc hậu đối với sự thật"*

Bởi *" Vì chúng ta không quên rằng nước nhà chúng ta hiện nay có hai Nhà nước đó là Nhà nước Việt nam Dân Chủ Cộng Hòa ở miền Bắc và Nhà nước Cộng Hòa Miền Nam."*

Đúng vậy ở miền Nam Việt Nam sau 30-4-1975 đã có một Nhà Nước của một nước Cộng Hòa dù là lâm thời và lâm thời là vì có chiến tranh có tranh chấp. Và Nhà Nước đó tuy lâm thời cũng đã hợp sức cùng Nhà Nước VNDCCH ở miền Bắc đưa đến thắng lợi làm nên lịch sử...

Một kỷ niệm nhỏ

Đọc lại những dòng trên đây tôi lại nhớ đến một kỷ niệm nhỏ của tôi ở báo Tin Sáng. Một kỷ niệm nhỏ mà không nhỏ nếu...

Một hôm giữa không khí hăng ngày không lấy gì làm rộn ràng cho lắm tôi bỗng nhận được một bài gọi là góp ý của một cộng tác viên " ruột " của Tin

Sáng nhiệt liệt ủng hộ thống nhất nước nhà về mặt Nhà Nước càng sớm càng tốt. Nhưng trước khi nhiệt liệt ủng hộ tác giả lại phê bình ý kiến của một số người mà tác giả cho là lẽ tẻ nào đó về việc hợp lúc hay không hợp lúc và về nhiều thứ “ hợp ” khác nữa của việc thống nhất Tổ quốc chỉ sau hơn nửa năm đại thắng...

Góp ý về một vấn đề trọng đại như vậy là rất đáng được hoan nghênh thôi. Vì vậy mà các nhà lãnh đạo ở đây cũng đang ráo riết tổ chức những cuộc họp trừ bị để thăm dò ý kiến các giới và Ngô Công Đức với tôi cũng đã được vài lần mời dự. Cả trong hàng ngũ cán bộ cao cấp cách mạng cũng có bàn bạc. Và đương nhiên là cũng có những ý kiến lẽ tẻ này nọ... Nhưng những ý kiến lẽ tẻ đó là của ai ? Sao tác giả không nêu ra và tại sao tác giả không ký tên mình dưới bài mà lại đề Tin Sáng ? Tôi bốc máy gọi tác giả “ nói và hỏi lại cho rõ ” để nghe tác giả cười xòa xin lỗi và xin bỏ. Thật tình nếu tác giả không xin bỏ thì Tin Sáng cũng bỏ. Bởi “ thỉnh không ” sao Tin Sáng lại làm nổ sấm giữa trời ? Để có thể cùng nổ theo luôn ?...

Thành phần phái đoàn miền Bắc

Hai tháng sau tuyên bố của ông Trường Chinh ngày 9/11/1975 Ủy ban Thường Vụ Quốc Hội nước Việt nam Dân chủ Cộng Hòa đã ra thông cáo ...*“ quyết định thành lập một đoàn đại biểu miền Bắc để hiệp thương với đoàn đại biểu miền Nam nhằm tiến tới thực hiện tổng tuyển cử trong cả nước bầu ra Quốc Hội và các cơ quan lãnh đạo Nhà nước chung của nước Việt Nam thống nhất ”*.

Theo báo Tin Sáng bộ mới số 79 ra ngày thứ hai 10-11-1975 thì thành phần phái đoàn miền Bắc tham dự Hội Nghị Hiệp Thương Chính Trị Thống Nhất Tổ Quốc (diễn ra tại Sài Gòn từ ngày 15-11 đến ngày 21-11-1975) là như sau :

1. TRƯỜNG CHINH Ủy viên Bộ Chính trị TƯ Đảng Lao động VN, Chủ tịch Ủy ban thường vụ Quốc Hội nước VNDCCH, Trưởng Đoàn ; 2. HOÀNG VĂN HOAN, UV Bộ Chính trị Đảng Lao động VN, Phó Chủ tịch Ủy ban thường vụ Quốc hội nước VNDCCH, Phó trưởng Đoàn ; 3. Đại tướng VĂN TIẾN DŨNG, Ủy viên Bộ Chính Trị Đảng Lao động VN, Tổng tham mưu trưởng Quân Đội Nhân Dân VN, Phó trưởng Đoàn ; 4. TRẦN HỮU DỰC, Phó thủ tướng Chính phủ nước VNDCCH, Phó trưởng đoàn ; 5. NGHIÊM XUÂN YÊM, Tổng thư ký Đảng Dân chủ VN, Bộ trưởng Phó chủ nhiệm Ủy ban nông nghiệp TƯ của Chính phủ nước VNDCCH ; 6. NGUYỄN XIÊN, Tổng thư ký Đảng Xã hội VN, Phó chủ tịch Ủy ban thường vụ Quốc Hội nước VNDCCH ; 7. XUÂN THỦY, Bí thư TƯ Đảng Lao động VN, Ủy viên Đoàn Chủ tịch UBTƯ MẶT TRẬN TỔ QUỐC VN ; 8. HOÀNG QUỐC VIỆT, Ủy viên Đoàn chủ tịch UBTƯ MTTQ VN, Chủ tịch Tổng công đoàn VN ; 9. Thượng tướng CHU VĂN TẤN, Phó chủ tịch Ủy ban thường vụ QH nước VNDCCH, Chủ nhiệm Ủy ban Dân tộc của QH ; 10. Thượng tướng SONG HÀO, Chủ nhiệm Tổng cục chính trị Quân đội Nhân dân VN ; 11. TRẦN QUANG HUY, Bộ trưởng chuyên trách Văn Giáo của chính phủ nước VNDCCH ; 12. PHẠM VĂN BẠCH, Phó Hội trưởng Hội luật gia VN ; 13. LÊ THÀNH, Trưởng ban nông nghiệp TƯ Đảng Lao động VN ; 14. NGUYỄN THỊ LỰU, Chủ nhiệm Ủy ban Thống nhất của QH ; Pháp sư THÍCH TRÍ ĐỘ, Hội trưởng Hội Phật giáo thống nhất VN ; 16. Linh Mục VÕ THÀNH TRINH, Ủy viên thường trực Ủy ban toàn quốc những người Công giáo VN yêu Tổ quốc yêu hòa bình ; 17. Y WANG, Phó chủ nhiệm Ủy ban Dân tộc của Chính phủ nước VNDCCH ; 18. TRẦN DUY HÙNG, Ủy viên Ủy ban Thống nhất của Quốc Hội, Chủ tịch Ủy ban Hành chính thành phố Hà Nội ; 19. NGUYỄN THI MINH NHÃ, Phó chủ tịch Hội Liên Hiệp phụ nữ VN ; 20. NGUYỄN THI HẰNG, Ủy viên Ủy ban đối ngoại của QH, Bí thư Trung ương Đoàn thanh niên Lao động Hồ Chí Minh ; 21. LÊ THANH ĐẠO, Anh hùng Quân đội, Bí thư Trung ương Đoàn Thanh niên Lao động Hồ Chí Minh ; 22. TRẦN THỊ AN, tiến sĩ dược khoa, Chủ nhiệm bộ môn

trường Đại học Y khoa Hà Nội, Đại biểu QH Hà Nội ; 23. VŨ TẮT BAN, anh hùng lao động, Phó chủ nhiệm công ty xây dựng 75.808 Hà Nội ; 24. TRƯƠNG TẤN PHÁT, Luật sư Thư ký Ủy ban thường vụ QH thư ký của Đoàn ; 25. TRẦN ĐÌNH TRI, Ủy viên kiêm Chủ nhiệm Văn phòng Ủy ban thường vụ QH, thư ký của Đoàn.

Phái đoàn miền Nam

Cùng ngày 09-11-1975 một thông cáo của Hội Nghị Liên Tịch (mở rộng) giữa Ủy ban Trung Ương Mặt Trận Dân Tộc Giải Phóng Miền Nam Việt Nam Ủy ban Liên Minh các Lực Lượng Dân Tộc Dân Chủ Hòa Bình Việt Nam, Chính Phủ Cách Mạng lâm Thời Cộng Hòa Miền Nam Việt Nam, Hội Đồng Cố Vấn Chính Phủ và Đại biểu Nhân Sĩ Trí Thức họp ngày 5 và 6-11-1975 cũng được công bố ... “ *tán thành báo cáo và đề nghị của Chủ Tịch Nguyễn Hữu Thọ quyết định cử đoàn đại biểu miền Nam Việt Nam để hiệp thương với đoàn đại biểu miền Bắc nhằm tiến tới thực hiện Tổng tuyển cử trong cả nước bầu Quốc Hội và các cơ quan lãnh đạo Nhà nước chung của nước Việt Nam thống nhất* ”.

Cũng theo báo Tin Sáng bộ mới số 79 ra ngày thứ hai 10-11-1975 thì thành phần của phái đoàn miền Nam Việt Nam tham dự Hội Nghị Hiệp Thương Chính Trị Thống Nhất Tổ Quốc là như sau :

1. Ông PHẠM HÙNG, Ủy viên Bộ chính trị Ban chấp hành đảng Lao động VN, Bí thư Đảng bộ miền Nam đại diện Đảng trong Mặt trận Dân Tộc Giải Phóng miền nam VN, Trưởng đoàn ;
2. Luật sư NGUYỄN HỮU THỌ, Chủ tịch Đoàn chủ tịch Ủy ban TƯ Mặt trận Dân Tộc Giải Phóng miền nam VN, Chủ tịch Hội đồng cố vấn Chính phủ cách mạng lâm thời Cộng Hòa miền Nam VN, Phó Trưởng đoàn ;
3. Kiến trúc sư HUỖNH TẤN PHÁT, Chủ tịch Chính phủ cách mạng lâm thời Cộng Hòa miền nam VN, Phó Chủ tịch Đoàn chủ tịch kiêm Tổng thư Ký Ủy ban TƯ MT DTGP miền Nam VN, Phó Trưởng Đoàn ;

4. Luật sư TRINH ĐÌNH THẢO, Chủ tịch Ủy ban Liên Minh các Lực lượng Dân tộc Dân chủ và Hòa bình VN, Phó trưởng đoàn ; Ông VÕ CHÍ CÔNG, Ủy viên Ban chấp hành Đảng Lao Động VN, Bí thư Đảng bộ khu 5, Phó chủ tịch Đoàn chủ tịch Ủy ban TƯ MTDTGP miền Nam VN ; 6. Ông TRẦN NAM TRUNG, Ủy viên TƯ Ban chấp hành Đảng Lao động VN, Phó chủ tịch Đoàn chủ tịch UBTƯ MTDTGP miền nam VN, Bộ trưởng Bộ Quốc phòng Chánh phủ Cách mạng Lâm thời Cộng hòa miền Nam VN ; 7. Ông Y-BI-ALÊÔ, Phó chủ tịch Đoàn chủ tịch UBTƯ MTDTGP miền nam VN, Ủy viên Hội Đồng cố vấn Chánh phủ cách mạng lâm thời Cộng hòa miền Nam VN, đại diện các dân tộc Tây nguyên ; 8. Ông NGUYỄN HỮU THẾ, Chủ tịch Hội Nông dân Giải phóng miền Nam VN, Ủy viên Đoàn Chủ tịch UBTƯ MTDTGP miền Nam VN ; 9. Bà NGUYỄN THỊ ĐỊNH, Hội trưởng Hội liên Hiệp Phụ nữ Giải phóng miền Nam VN, Ủy viên Đoàn Chủ tịch UBTƯ MTDTGP miền nam VN ; 10. Bà NGUYỄN THỊ BÌNH, Bộ trưởng ngoại giao Chánh phủ Cách mạng Lâm thời Cộng hòa miền Nam VN, Ủy viên UBTƯ MTDTGP miền Nam VN ; 11. Hoà thượng THÍCH THIÊN HÀO, Ủy viên đoàn chủ tịch UBTƯ MTDTGP miền Nam VN, đại diện những người Phật giáo yêu nước trong MTDTGP miền nam VN ; 12. Hoà thượng THÍCH ĐÔN HẬU, Phó chủ tịch Ủy ban Trung ương Liên minh các lực lượng Dân tộc Dân chủ và Hòa bình VN, Ủy viên Hội Đồng cố vấn Chánh phủ cách mạng lâm thời Cộng hòa miền Nam VN ; 13. Ông NGUYỄN VĂN NGỢI, Ủy viên đoàn chủ tịch UBTƯ MTDTGP miền Nam VN, Ngọc Đầu Sư đạo Cao Đài phái Tiên Thiên ; 14. Ông NGUYỄN HỘ, Phó chủ tịch Liên Hiệp Công Đoàn Giải phóng miền Nam VN ; 15. Ông HUỖNH VĂN TRÍ, Ủy viên Hội Đồng cố vấn chánh phủ cách mạng lâm thời Cộng Hòa miền Nam VN, Sư thúc Phật Giáo Hòa Hảo ; Ông HUỖNH CƯỜNG, Ủy viên UBTƯ MTDTGP miền Nam VN, Ủy viên Hội đồng cố vấn Chánh phủ cách mạng lâm thời Cộng hòa miền Nam VN, đại diện dân tộc Khơ-me ở miền Nam VN ; Ông Jôdép-Mari HỒ HUỆ BÁ, Ủy viên UBTƯ MTDTGP miền Nam VN, đại diện những người Công giáo kính Chúa yêu nước trong MTDTGP miền

Nam VN ; 18. Ông PHAN MINH TÁNH, Bí thư Trung ương Đoàn Thanh niên nhân dân cách mạng Hồ Chí Minh, Tổng thư ký Hội Liên Hiệp Thanh niên Giải Phóng miền Nam VN ; 19. Bà NGÔ BÀ THÀNH, nguyên chủ tịch Phong trào Phụ nữ Đòi quyền sống, Hội viên Hội luật gia dân chủ quốc tế ; 20. Ni Sư HUỲNH LIÊN, Ni trưởng Giáo hội Ni giới Khất sĩ, Phó chủ tịch đoàn chủ tịch Ủy ban MTTDTGP thành phố Hồ Chí Minh ; 21. Linh Mục CHÂN TÍN, nguyên Chủ tịch Ủy ban đòi Cải thiện chế độ lao tù ; 22. Ông HUỲNH TẤN MÃM, nguyên Chủ tịch Tổng Hội sinh viên Sài Gòn, Phó chủ tịch Đoàn chủ tịch UBMTDTGP thành phố Hồ Chí Minh ; 23. Ông HỒ NGỌC NHUẬN, cựu Dân biểu đối lập, nguyên Giám đốc chánh trị báo Tin Sáng, Phó chủ tịch Đoàn chủ tịch UBMTDTGP thành phố Hồ Chí Minh ; 24. Luật sư TRẦN NGỌC LIÊNG, nguyên Chủ tịch Mặt trận nhân dân tranh thủ hòa bình, Ủy viên Đoàn chủ tịch UBMTDTGP thành phố Hồ Chí Minh ; 25. Ông PHAN VĂN MỸ, đại diện giới công thương kỹ nghệ gia thành phố Hồ Chí Minh, ủy viên UBMTDTGP thành phố Hồ Chí Minh.

Thông cáo của Hội nghị Hiệp thương

Khi bế mạc Hội nghị Hiệp thương đã ra hai thông cáo :

1/ Thông cáo về phiên họp bế mạc có đoạn viết : “ *Hồi 11 giờ 45 phút sáng ngày 21-11-1975 Hội nghị Hiệp thương chánh trị thống nhất Tổ quốc đã họp phiên bế mạc trọng thể với sự có mặt của toàn thể đoàn viên hai Đoàn đại biểu Nam Bắc. Mở đầu phiên họp Trưởng đoàn đại biểu miền Bắc Trường Chinh và trưởng đoàn đại biểu miền Nam Phạm Hùng đã ký hai văn kiện chánh thức của Hội nghị :*

– *Thông cáo của Hội nghị Hiệp thương chánh trị thống nhất Tổ quốc.*

– Những vấn đề đã được hai Đoàn đại biểu nhất trí thông qua trong Hội nghị Hiệp thương chánh trị thống nhất Tổ quốc”.

2/ Thông cáo của Hội nghị Hiệp thương có đoạn viết : “ ...Hội nghị nhất trí khẳng định rằng cần tổ chức sớm cuộc tổng tuyển cử trên toàn bộ lãnh thổ Việt Nam để bầu ra Quốc hội chung cho cả nước... Cuộc tổng tuyển cử sẽ tiến hành trong nửa đầu năm 1976 theo đúng nguyên tắc dân chủ : phổ thông bình đẳng trực tiếp và bỏ phiếu kín. Số đại biểu Quốc hội sẽ tính theo số dân. Khoảng 100.000 dân được bầu một đại diện...” (Tin Sáng bộ mới số 91 Thứ Bảy 22-11-1975).

Ông Trường Chinh và báo Tin Sáng

Hồi tháng 9 năm 1975 tôi không hân hạnh gặp trực tiếp ông Trường Chinh khi lần đầu tham dự lễ quốc khánh ở Hà Nội nhưng ở Hội Nghị Hiệp Thương này thì hân hạnh đó lại đến với tôi những hai lần. Lần thứ nhất là khi ông cùng ông Phạm Hùng từ bàn chủ tọa đến bắt tay tôi khi tôi đọc xong bài tham luận. Và lần thứ hai là trong một dịp “ ra chơi ”.

Trong khi mọi người đang xả hơi giữa hai giờ họp có người đến báo “ cụ Trường Chinh ” muốn gặp riêng tôi. Khi gặp trước hết cụ cảm ơn tôi thỉnh thoảng đã trích đăng trên Tin Sáng sách của cụ. Cụ nói “ thỉnh thoảng ” chứ tình thật tôi thường xuyên trích đăng cụ và nhiều cụ khác nữa vì nhiều lý do... nghề nghiệp. Tờ báo hằng ngày có nhiều ngàn chữ phải viết phải đọc phải kiểm tra và trên hết là phải... đủ. Nhưng đủ thế nào cho đừng lãnh... đủ ! Những ngày lễ lớn những dịp quan trọng hay bất thường trong tháng trong năm và một phần quan trọng ở các trang trong là tôi dành... riêng cho các cụ “ thủ ” giùm. Cụ Trường Chinh tỏ ra cẩn thận “ xin ” tôi nhớ trích đăng những sách mới tái bản của cụ. Bởi như cụ ân cần giải thích “ sách mới tái bản là sách tôi có sửa chữa

bổ sung”. Rồi cụ thân mật lưu ý tôi về một bức biếm họa trên Tin Sáng số mới ra lò ngày hôm đó...

Chôn nền Dân chủ

Hội nghị “ Hiệp Thương Chánh Trị Thống Nhất Tổ Quốc về mặt Nhà Nước ” diễn ra vào lúc có bầu cử bên Úc. Mấy tiếng “ hiệp thương ” và “ hiệp thương dân chủ ” thay vì bầu cử hay trưng cầu ý dân như ở những nơi khác là tôi học được lần đầu ở đây. Mấy tiếng đó nói lên một thực tế na ná như “ tình trong như đã mặt ngoài còn e...” vậy. Chỉ cần một cái... rụp là xong không phải màu mè rườm rà gì cả. Bầu cử bên Úc lần đó đảng Lao Động cầm quyền bị thua đậm mất ghế Thủ Tướng. Bên này Tin Sáng lại cho đăng một hình vẽ mấy ông đạo tỳ khiêng một cỗ quan tài đi chôn trên quan tài có đề hai chữ “ Dân chủ ”. Cụ Trường Chinh nhắc tôi về điều mà cụ gọi là những “ symboles équivoques ” (những biểu tượng hai mặt). Và cụ nói : “ Ta đang bàn về thống nhất Tổ quốc mà báo nói chôn nền dân chủ thì... nguy quá ! ”. Ông nhắc tôi mới nhớ hồi chế độ cũ đám viết lách hay làm văn nghệ chúng tôi thường đem các tên bạo chúa hay các nền độc tài ở tận đâu đâu hoặc từ đời kiếp nào ra mà “ rửa ” trong tác phẩm của mình. Nhưng nói thật tình ở đây trong lúc này tôi đâu có nhớ “ chuyện đời xưa ” mà làm như vậy ! Chỉ nhớ toàn những chuyện vui vẻ hồ hởi không thôi. Như chuyện về “ các cụ ” đại biểu trong đoàn hiệp thương lần này và “ các cụ ” trong lần ra thăm Hà Nội trước đó vài tháng hồi tháng 9/1975. Hồi tháng 9/1975 đoàn đại biểu Sài Gòn chúng tôi ai cũng lấy làm vui mỗi khi được xưng danh với chữ “ cụ ” đi kèm kể cả hai “ cụ ” Huỳnh Tấn Mẫm và Lê Văn Nuôi đại diện cho sinh viên học sinh Sài Gòn. Làm đại biểu nhất là đại biểu cho một thành phố lớn như Sài Gòn thì đương nhiên phải là các cụ thôi. Ngày nay do chủ trương trẻ hóa cơ cấu đội ngũ các “ cụ ” đã được bớt đi nhiều hay còn rất ít. Như ở Quốc hội hay các Hội đồng chẳng hạn. Nhưng nếu còn thì cũng chỉ còn trong các cụ đại biểu Phật giáo hay Công giáo mà thôi. Vì “ cơ cấu ” các cụ... vào các

định chế hiến định hay pháp định này là để các cụ “ vừng vàng ” đứng ra lo việc nước việc dân còn người trẻ thì nên lo tu hành trước đã....

Gặp cụ Trường Chinh lần này là dịp rút kinh nghiệm trực tiếp đầu tiên của tôi. Còn anh Ngô Công Đức thì lại có một dịp khác khi đi dự một cuộc họp báo ở Hà Nội do cụ Trường Chinh trực tiếp điều khiển. Sau lần Tin Sáng đăng một bản đồ Việt Nam có nhiều màu mà lại đem “ tặng ” đảo Phú Quốc cho Campuchia do phân bố lộn màu in. Trong lúc “ hai nước anh em ” đang gắng nhau về biên giới. Mặc dù Tin Sáng vì lý do kỹ thuật đã xin lỗi bạn đọc đã tuyên bố hủy bỏ bản sai và in ngay ngày hôm sau mấy chục ngàn bản thay thế người có trách nhiệm vẫn “ đáng tội đi tù ” ! Nghe câu nói này Đức đang ngồi trong cử tọa cũng thấy hơi ...nhột. Nói vậy chớ từ ngày đó cho đến ngày Tin Sáng “ hoàn thành nhiệm vụ ” dù việc “ lên xuống ” rút kinh nghiệm là rất thường xuyên hai anh em chúng tôi không đứa nào phải “ đi đâu ” cả.

Báo viết và báo hình

Chuyện về cụ Trường Chinh và bức biếm họa trên Tin Sáng độ nọ cho thấy sức hấp dẫn của báo hình. Chính vì vậy mà các báo viết ngày xưa rất coi trọng các hình vẽ và thường dành chỗ trang trọng cho hình vẽ... Các tờ báo tôi cộng tác và điều hành hân hạnh có được mấy bạn họa sĩ biếm họa tài năng. Các họa sĩ thường vẽ theo ý mình bởi các bạn ấy đích thực là những người rất tự do. Nhưng các bạn cũng nắm vững tôn chỉ mục đích của tờ báo và tình hình báo chí nước nhà. Và cũng rất ăn ý với những người chủ trương tờ báo. Trong những năm đầu Tin Sáng (bộ cũ) hân hạnh có được sự hợp tác của anh Diệp Đình. Với tình hình kiểm duyệt báo chí ngày càng gắt gao anh Diệp Đình phải kêu gọi đến sự “ hợp tác ” của anh Đức và của tôi nghĩa là chúng tôi thì gợi ý còn Diệp Đình thì vẽ... Bức vẽ hai chiếc giày đinh to tở bố thay cho hai tấm hình của hai ông Nguyễn

Văn Thiệu và Trần Văn Hương nằm hai bên tấm bản đồ miền Nam in trên một số báo Tin Sáng năm 1971 là nhại lại tấm bích chương ủng cử Tổng thống của liên danh Thiệu – Hương mà hồi đó người ta gọi là “ ủng cử độc diễn ” là một “ công trình hợp tác ” giữa Diệp Đình và tôi... Và không chỉ có duy nhất một bức họa này. Do vậy mà anh Diệp Đình không biết phải ký tên nào trên hình vẽ cho phải lẽ. Nhưng nếu phải ký tên một mình trên các hình vẽ đó thì chắc anh cũng thấy “ ớn ” nên thà bỏ trống tên tác giả...

Họa sĩ Ớt (Huỳnh Bá Thành) có mặt trên Tin Sáng ít hơn Diệp Đình nhưng ngược lại thì có mặt thường xuyên trên Điện Tín và Đại Dân Tộc. Tôi không nhớ họa sĩ Chóe (Nguyễn Hải Chí) có mặt trên Tin Sáng bộ cũ lúc nào nhưng đã đóng góp rất nhiều cho Tin Sáng bộ mới sau năm 1975 cùng với họa sĩ Nguyễn Tài. Cho tới một ngày...

Chóe và Tin Sáng

Họa sĩ Chóe tái xuất hiện trên Tin Sáng bộ mới rất sung sức trong rất nhiều số báo với cái tên “ TA/75”. Cho tới cái ngày anh bỗng “ bỏ ngang ” để “ đi đâu đó ” mà tôi không biết tại sao cũng không tài nào cản ngăn được. Tôi không biết tại sao Chóe “ bỏ đi ” và đi đâu nhưng tôi nghĩ một vài đồng nghiệp nhất là đồng nghiệp cũ của anh trong làng vẽ thì chắc biết... Như Họa sĩ Ớt chẳng hạn. Và tôi không tài nào cản ngăn được như tôi đã thật sự bất lực trước việc anh cự dân biểu Thạch Phen ... “ lặn ” mất một thời gian dài sau khi tôi để cho anh về thăm vợ bị bệnh nặng ở Sóc Trăng ngày nào ! Khi họa sĩ Chóe bỗng nhiên “ đi vắng ” có nhiều anh em rất ngạc nhiên và rất buồn nhưng tôi vẫn cảm thấy mình đáng buồn hơn bởi dù sao tôi vẫn là một người có trách nhiệm về người ở Tin Sáng. Có trách nhiệm nhưng lại không nên tích sự gì... May mà sau đó một thời gian tôi không nhớ là bao lâu Chóe đã trở lại vẫn sung sức và lạc quan yêu đời như ngày nào chứng tỏ không hề có gì “ buồn vui ” với tôi. Đặc biệt Tin Sáng bộ

mới còn giữ kỷ niệm ít ra là về hai bức họa chân dung mà Chóe là tác giả nhưng không ký tên Chóe hay TA/75 mà ký với tên cúng cơm Nguyễn Hải Chí : một bức vẽ liệt sĩ Nguyễn Văn Trỗi và một bức vẽ cụ Phan Bội Châu...

Sau khi Tin Sáng bộ mới tan đàn tôi ít có dịp gặp lại Chóe nhưng khi họa hoàn gặp lại thì anh Chóe trẻ trung ngày nào có hàm răng thật trắng và nụ cười thật xinh đã có thêm chòm râu bạc trắng. Chòm râu bạc trắng thật xinh với nụ cười cũng vẫn thật xinh... Vào cuối đời rất mừng được biết anh cũng đã làm được một số cuộc triển lãm thành công ở một số nơi xứng đáng trước khi thanh thản ra đi...

“ Tình trong như đã ”...

Bẵng đi khá lâu chắc cũng bằng thời gian mấy năm bản thảo quyền sách này chờ tìm được nhà xuất bản có người đọc qua mấy chữ “ tình trong như đã mặt ngoài còn e...” của tôi trên đây... đã lộ ý trách tôi cho rằng tôi muốn nói “ hiệp thương chánh trị thống nhất Tổ quốc ” chỉ là hình thức. Người ấy viết :

“...Ngay sau tháng 4-1975 tôi đã có sự mãn nguyện khi được tham gia Hội nghị Hiệp thương Thống nhất Tổ quốc trong thành phần đoàn đại biểu miền Nam. Hình như đến bây giờ rất ít có ai nhắc lại Hội nghị này. Và khi Hội nghị diễn ra ở Dinh Thống Nhất cũng có không ít người coi đó là một hội nghị cho có hình thức nhằm mang lại một căn bản pháp lý tượng trưng cho nước Việt Nam thống nhất thể thôi. Có hội nghị đó hay không thì nước Việt Nam cũng đã thống nhất rồi. Nhưng với riêng tôi sự kiện đó có một ý nghĩa lớn với đời mình : Sau bao nhiêu năm đấu tranh cho độc lập và mơ ước sự hợp nhất của hai miền Nam-Bắc thì giờ đây tôi là người được đưa tay lên biểu quyết sự thống nhất của Tổ quốc. Còn gì vinh hạnh và hạnh phúc hơn ! Dù cho trong giây phút ấy tôi không thể quên cũng tại nơi đây trước đó không lâu tôi cũng đã đưa tay lên nhưng để ... đầu hàng !”

Tôi biết có một người cũng coi việc mình tham dự Hội nghị Hiệp thương Thống nhất Tổ quốc như một sự kiện không thể quên của đời mình : Bà luật sư Ngô Bá Thành. Trong phần tiểu sử của bà được đọc lên tại buổi lễ tưởng niệm bà do Ủy ban Mặt Trận Tổ Quốc TP.HCM và Hội Liên Hiệp Phụ Nữ tổ chức tại Bảo tàng Phụ nữ TP.HCM ngày 15-3-2004 (sau 42 ngày mất của bà) tôi có nghe nhắc lại chi tiết bà là thành viên phái đoàn miền Nam tại Hội nghị Hiệp thương Thống nhất Tổ quốc. Đối với những người trí thức Sài Gòn đến cuối con đường đấu tranh của mình như chúng tôi có mặt trong một hội nghị như thế là một sự thỏa mãn tinh thần cực kỳ lớn.” (Trích HỒI KÝ KHÔNG TÊN ấn bản I của tác giả Lý Quý Chung trang 418).

Trên đây là tôi trích theo HKKT ấn bản I có chữ ký của tác giả đã bị chánh quyền rút lại. Còn trong ấn bản II ra đời để thay thế ấn bản I và bạn đọc có thể có trong tay thì tác giả đã cắt bỏ đoạn “ ...Hình như đến bây giờ rất ít có ai nhắc lại Hội nghị này. Và khi Hội nghị diễn ra ở Dinh Thống Nhất cũng có không ít người coi đó là một hội nghị cho có hình thức nhằm mang lại một căn bản pháp lý tượng trưng cho nước Việt Nam thống nhất thế thôi. Có hội nghị đó hay không thì nước Việt Nam cũng đã thống nhất rồi”. Kỳ dư vẫn giữ nguyên theo ấn bản I không thay đổi.

Tôi có gặp tác giả nêu trên trong “ Hội Nghị Hiệp Thương Chánh Trị Thống Nhất Tổ Quốc ” diễn ra trong những ngày từ 15-11 đến 21-11-1975 tại dinh Độc Lập hay không tôi không nhớ. Mà trong danh sách phái đoàn đảng báo cũng không thấy tên ông. Còn bà Ngô Bá Thành thì có thấy nhưng không phải chờ đến lễ tưởng niệm bà mới thấy bởi bà có số 19 trên bảng xếp thứ tự danh sách Phái đoàn miền Nam trên ni sư trưởng Huỳnh Liên một bậc và trên tôi mấy bậc. Bà cũng đọc tham luận trước hai chúng tôi và mấy người nữa vì mọi đại biểu của hai phái đoàn theo thứ tự đều phải đọc tham luận có chụp hình đăng báo và đưa lên TV. Tôi cũng không nhớ có gặp tác giả chung quanh Hội nghị ở Dinh Độc Lập hay không. Còn Dương văn Ba và các phóng viên Tin Sáng thì có để

dự họp báo và lấy tin. Chủ nhiệm Ngô Công Đức cũng có. Đề dự chiêu đãi kết thúc Hội nghị “ thành công tốt đẹp” cùng với nhiều nhà báo lão thành khác...

Thật sự về Hội Nghị Hiệp Thương Chánh Trị Thống Nhất Tổ Quốc tôi không hề nói “ hình thức” mà là nói “ *tình trong như đã* ”. Như đã viết : “ ...*Mấy tiếng “ hiệp thương ” và “ hiệp thương dân chủ ” thay vì bầu cử hay trưng cầu ý dân như ở những nơi khác là tôi học được lần đầu ở đây. Mấy tiếng đó nói lên một thực tế na ná như “ tình trong như đã mặt ngoài còn e...” vậy. Chỉ cần một cái... rụp là xong không phải màu mè rườm rà gì cả...*”.

Tôi không nói hình thức mặc dù hình thức có khi cũng quan trọng không thua nội dung có khi làm tăng giá trị tác dụng của nội dung có khi làm hỏng cả nội dung có khi còn phủ định cả nội dung. Tôi chỉ nói “ *tình trong như đã* ”... là một sự thật. Và sự thật đó nằm một phần trong chính lời tuyên bố của ông Trường Chinh với các đoàn miền Nam hồi tháng 9/1975 như Tin Sáng đã ghi lại ở trên và một phần khác lớn hơn trong chính thành phần của hai phái đoàn hiệp thương.

Tôi nói “ *tình trong như đã* ” là vì nhiều tình tiết lý do khác ...

Môn đăng hộ đối

Nhắc việc “ hiệp thương thống nhất Tổ quốc ” tôi không sao không nhớ lại từng thành viên của cả hai đoàn Bắc Nam nay một số khá đông đã không còn nữa. (Hay chỉ còn trên bảng tên một số đường phố đó đây trên cả nước). Hai đoàn thật là môn đăng hộ đối... Không chỉ vì số lượng mỗi đoàn là hai mươi lăm thành viên bằng nhau mà còn vì nhiều yếu tố khác nữa. Đoàn miền Bắc đương nhiên là do Ủy ban Thường vụ Quốc hội nước Việt Nam Dân chủ Cộng Hòa cử ra. Còn đoàn miền Nam thì do kết quả chỉ định hay còn được gọi là cơ cấu sau một hội nghị liên tịch mở rộng ...

Tuy hai đoàn có số thành viên ngang nhau nhưng tôi thấy đoàn miền Nam tức là đoàn “ của tôi ” có cái gì đó như “ lấn lướt ” hơn. “ Cái gì đó ” phải chăng là do có mấy vị đại biểu miền Bắc lại là người miền Nam tập kết ra Bắc như bà Nguyễn Thị Lựu, ông Phạm Văn Bạch hay linh mục Võ Thành Trinh ? “ Cái gì đó ” phải chăng là do có vị đại biểu trong phái đoàn miền Nam lại là người đã từng và luôn cảm rể rất chắc ở Hà Nội như bà Nguyễn Thị Bình Bộ trưởng Bộ Ngoại giao Chánh phủ Cách mạng lâm thời Cộng Hòa Miền Nam Việt Nam ? Đặc biệt hơn nữa “ cái gì đó ” phải chăng còn là do có khá nhiều người ngoài Đảng – có tới chín mươi người – trong đoàn đại biểu miền Nam.

Ngược lại như để cân bằng số Ủy viên Bộ chính trị và Ủy viên Ban Chấp Hành Trung ương Đảng Lao Động Việt Nam tức Đảng Cộng sản trước đây và bây giờ trong cả hai Đoàn Bắc Nam là không xê xích nhau bao nhiêu. Nếu đoàn miền Bắc có tới ba ủy viên Bộ Chính Trị là các ông Trường Chinh, Hoàng Văn Hoan, Văn Tiến Dũng còn đoàn miền Nam chỉ có một ông ủy viên Bộ Chính trị Phạm Hùng thì ngược lại đoàn miền Nam có tới hai ủy viên Trung ương Đảng là hai ông Võ Chí Công và Trần Nam Trung trong khi đoàn miền Bắc chỉ có ông Xuân Thủy là Bí thư Trung ương Đảng mà thôi...

Tôi nói “ tình trong như đã ” là vì vậy. Là vì tất cả những cái ấy cộng lại... Là vì những tình cảm đã có sẵn trong lòng chúng tôi những thành viên của cả hai đoàn Nam Bắc cũng như trong lòng những người Việt Nam không trừ ai ...

Ý Đảng lòng Dân

Tôi nói “ Môn đăng hộ đối ” là nói về thành phần đảng viên kể cả ủy viên Bộ Chính Trị và Ban Chấp Hành trung ương Đảng trong hai phái đoàn miền Bắc và miền Nam. Thành phần này là tuyệt đại đa số trong cả hai phái đoàn và có thể nói là một trăm phần trăm trong phái đoàn miền Bắc.

Còn nói về gốc gác địa phương của hai phái đoàn thì người gốc miền Nam có vẻ lấn lướt. Bởi ngoài gần như toàn bộ thành viên là người miền Nam phái đoàn miền Nam còn có thêm ít nhất là bốn người miền Nam trong phái đoàn miền Bắc.

Nhưng về người ngoài Đảng thì sao ? Về phái đoàn miền Bắc như đã nói ở trên, tôi không nghĩ có một thành viên nào là người ngoài Đảng dù là đại diện cho nhiều giới. Về phái đoàn miền Nam tôi thấy có thể đếm được 14 thành viên là đại diện cho nhiều giới nhiều tôn giáo nhiều dân tộc. Nhưng trong số đó ai là đảng viên ai không thì tôi không chắc bởi có vị đã theo kháng chiến từ rất lâu. Tôi chỉ biết chắc có bảy thành viên không là đảng viên gồm : Hòa thượng Thích Đôn Hậu, Ni Sư Trưởng Huỳnh Liên, Linh mục Chân Tín, chị Ngô bá Thành, luật sư Trần ngọc Liễn, anh Phan văn Mỹ và tôi.

Nếu tính chắc bảy người đại diện dân không đảng trên tổng số 25 thành viên thì “ dân ” là thiếu số. Nếu gộp chung cả mười bốn đại diện các giới so với tổng số thành viên đảng viên chánh thức thì “ dân ” là đa số. Nếu đem các thành phần này trưng cầu ý dân thì sao ? Tôi tin chắc ý dân hồi đó là tán thành vì lòng dân hồi đó rất hồ hởi. Còn bây giờ ? Bây giờ theo tôi nghĩ ý dân “ cũng tán thành ”. Bởi “ ý đảng lòng dân ” lúc nào “ cũng là một ”...

Nhưng những người ngoài đảng những người đại diện dân ai chọn ? Đương nhiên là Đảng chọn bởi “ Đảng cũng là đại diện cho quyền lợi của dân ” ! Theo những tiêu chuẩn nào ? Tôi không biết ! Tôi chỉ thấy có đại diện dân khá đông với đại diện Đảng thì cũng có nghĩa là “ có đông đảo nhân dân ” rồi... Nếu không “ Hội Nghị Hiệp Thương ” mà “ Trưng Cầu Dân Ý ” thì tôi nghĩ kết quả cũng là vậy. Mà mất thời gian và tốn kém chắc chắn nhiều hơn trong khi đất nước còn ngổn ngang nhiều việc... Trên đây tôi nói “ một cái rụp ” cũng là trong ý này...

Liên tịch và mở rộng

Để chuẩn bị cho Hiệp Thương và thành lập phái đoàn miền Nam tham dự Hội Nghị Hiệp Thương một hội nghị liên tịch mở rộng đã diễn ra ở số 7 Thống Nhất bây giờ là đường Lê Duẩn thành phố Hồ Chí Minh trụ sở của Chánh phủ Cách mạng Lâm thời Cộng hòa miền Nam Việt Nam trong hai ngày 5 và 6-11-1975.

“Liên tịch” và “mở rộng” cũng là hai từ mới mà hồi đó tôi được học lần đầu. Liên tịch ở đây là họp mặt giữa bốn tổ chức cách mạng gồm : Mặt trận Dân tộc Giải phóng miền Nam Việt Nam, Chánh phủ Cách mạng Lâm thời Cộng Hòa miền Nam Việt Nam, Hội đồng Cố vấn Chính phủ và Liên minh các Lực lượng Dân tộc dân chủ và Hòa bình. Và “mở rộng” là có mời thêm một số người trong giới trí thức văn nghệ sĩ và tôn giáo. Tôi còn nhớ trong dịp “liên tịch mở rộng” này, ông Phạm Hùng và anh Nguyễn Ngọc Lan đã từng đối đáp với nhau bằng mấy câu Kiều nhưng đó là những câu nào thì chắc tôi phải hỏi lại anh Lan... Tôi cũng nhớ nữ nghệ sĩ Phùng Há là một trong những thành phần được ... hiệp thương mở rộng. Còn mấy người khác nữa trong đó có linh mục Chân Tín và anh Ngô Công Đức. Nhưng khi “bảng hồ đề danh” được xướng tên để đi làm đại biểu hiệp thương chánh thức thì trong hai cặp Tín-Lan Đức-Nhuận chỉ còn lại linh mục Chân Tín và tôi. Như vậy có lẽ cũng là vừa nên hai anh Lan-Đức đã tỏ ra hết sức hồ hởi chỉ có mặt ở vòng ngoài để dự liên hoan và làm nhiệm vụ báo chí...

Cho một Thủ đô kinh tế...

Nhưng trước khi có “Hội nghị liên tịch mở rộng” để thành lập đoàn đại biểu tham dự Hội nghị hiệp thương chánh trị thống nhất Tổ quốc Ngô Công Đức và tôi đã được mời tham dự những cuộc họp theo từng nhóm nhỏ để sơ bộ trao

đổi ý kiến về vấn đề thống nhất đất nước. Nghĩ lại mới thấy những cuộc vận động thăm dò này thật là... chu đáo.

Xưa nay vốn quen nghĩ sao nói vậy tất nhiên là cũng phải tập “ thử giọng ” vài lần trước khi nói tôi còn nhớ cái hình ảnh một nước Việt Nam dài thòng anh Đức vẽ ra trong một cuộc họp thăm dò như vậy cùng với kinh nghiệm thành công ở một số nước phát triển khi anh đề nghị để cho nước nhà một khi thống nhất thử “ dời đô ” về Sài Gòn hoặc – có lẽ nhận thấy cái “ thử ” đó của mình có “ hơi bạo ” anh bèn nói tiếp – hoặc “ có hai kinh đô một chánh trị và một kinh tế mà kinh đô kinh tế là Sài Gòn ”. Về cái “ Thủ Đô kinh tế ” này tôi được biết anh Châu Tâm Luân cũng có cùng một suy nghĩ và một đề nghị “ na ná ” như vậy. Riêng tôi chỉ xin lưu ý về hai đặc thù vốn không thể thiếu như là vũ khí đấu tranh và phát triển căn bản của người miền Nam trong những năm dài lệ thuộc ngoại bang đó là luật pháp và tinh thần dân chủ hai đặc thù vốn dĩ chỉ là một. Đây cũng là điều mà tôi đã lặp lại trong bản tham luận đọc tại Hội Nghị Hiệp Thương Nam Bắc. Để liền sau đó hai ông Trường Chinh và Phạm Hùng từ bàn chủ tọa bước đến bắt tay tôi. Để trong giờ nghỉ giải lao sau đó được một “ đàn anh ” trong làng báo xã hội chủ nghĩa có mặt theo dõi hội nghị ưu ái lưu ý tôi rằng có một nền dân chủ “ dân chủ cả triệu lần hơn ” cái dân chủ mà tôi đề nghị... Cho tới giờ tôi vẫn còn nhớ hình ảnh ông đàn anh nhà báo này vì ông có thói quen hay rơi lệ khi nói. Nhưng cho tới giờ tôi vẫn nghĩ : như những ánh dương đỏ rực chiếu sáng buổi ban mai những ý nghĩ ban đầu hùng hực nung nấu tâm hồn tuổi trẻ – về cái Sài Gòn thủ đô kinh tế kia hay về cái tinh thần dân chủ và luật pháp nọ đã cắm rễ từ lâu đời trong lòng người dân miền Nam – cho tới giờ vẫn giữ luôn giá trị.